

De leugen van een 'lieve Oranjabloem'

De vriendschap tussen Nicolaas Beets en prinses Marianne

Het is bekend dat de schrijver, dichter en predikant Nicolaas Beets een vurige verdediger was van het Huis van Oranje, maar dat hij een bijzondere relatie had met prinses Marianne (een dochter van koning Willem I), heeft nog niet veel aandacht gekregen. Vanaf 1847 schreven ze elkaar lange, vertrouwelijke brieven, die worden bewaard in de Beets-collectie van de Universitaire Bibliotheken Leiden. Ze handelen over een pikante kwestie, want juist in de tijd dat ze met elkaar correspondeerden, had de prinses een affaire met haar koetsier en kreeg ze zelfs een buitenechtelijk kind van hem. Maar daar vertelde ze Beets niet de waarheid over.

De dichter, schrijver, predikant, letterkundige en hoogleraar Nicolaas Beets (1814-1903) wordt vandaag de dag vooral herinnerd vanwege zijn *Camera Obscura*, de bundel humoristische schetsen en verhalen die hij in 1839, op de grens van zijn studententijd en predikantschap, onder het pseudoniem Hildebrand publiceerde. Meerdere verhalen daaruit, zoals 'De familie Stastok', 'Een onaangenaam mensch in den Haarlemmerhout' en 'Een oude kennis' groeiden al in Beets' eigen tijd uit tot klassiekers. De Nederlanders konden er maar geen genoeg van krijgen. Dat bleek wel toen de redactie van het tijdschrift *De Nederlandsche Spectator* de lezers in 1892 vroeg naar hun favoriete boek. Twee derde van hen koos voor de *Camera Obscura*.¹ Ook Beets zelf was zeer geliefd. In hem zag men volgens velen typisch Nederlandse deugden weerspiegeld, zoals godsvrucht, gematigdheid, vaderlandsliefde, huiselijkheid en Oranjegezindheid. Zijn ogenschijnlijk onverwoestbare optimisme paste bij het nationale zelfbeeld. Dat bleek wel toen zijn zeventigste verjaardag op 13 september 1884 uitliep op een nationale huldiging.²

RICK HONINGS (1984) is neerlandicus en Scaliger-hoogleraar aan de Universiteit Leiden. Zijn onderzoek richt zich vooral op de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw en op de Nederlands-Indische letterkunde. In 2023 verscheen van zijn hand *De ontdekking van Insulinde, Op reis in Nederlands-Indië in de negentiende eeuw*. Hij werkt met een beurs van het Letterenfonds aan een biografie van Nicolaas Beets.

Nicolaas Beets

Nicolaas Beets in de pastorie van Heemstede, circa 1851, Prent van Dirk Jurriaan Sluyter naar een tekening van Adrianus Johannes Ehnle (collectie Rijksmuseum, Amsterdam).

Het is algemeen bekend dat Beets een vriend was van het Nederlandse koningshuis. In zijn dichtbundels spat de Oranjegezindheid van de pagina's. Tot zijn laatste snik bleef hij een groot verdediger van het vorstenhuis. Toen in een van zijn laatste jaren koningin Wilhelmina naar Utrecht kwam, liet ze de oude schrijver weten dat ze hem in de Boothstraat wilde opzoeken, maar dat was zijn eer te na. Terstond antwoordde hij haar: 'Zoolang mijn oude beenen mij dragen kunnen, zal ik naar mijn Vorstin toekomen!'³

Beets' Oranjegezindheid had een lange voorgeschiedenis. In een terugblik op zijn jeugd schreef hij dat hij, omdat hij geboren was in 1814, zijn vaderland als kind onder geen andere regering dan onder die van Willem I had gekend. In zijn ouderlijk huis hoorde hij nooit ook maar één wanklank over Oranje. Zijn vader en moeder hadden eerbied voor de vorst en waren ingenomen met zijn beleid. Zelf herinnerde Beets zich dat hij als knaap, steeds als de koning Amsterdam of Haarlem bezocht, tot de nooit zeer grote kring behoorde die zich rond zijn rijtuig schaarde om met kloppend hart een blik op de majesteit te werpen.⁴

'Of de liefde voor Oranje mij in 't bloed zat, zou ik niet durven beweren', merkte Beets in diezelfde terugblik op. Zijn grootvader van moederszijde was een fanatieke patriot geweest. Hem had hij nooit gekend, maar de moeder van

...s in de pastorie van
...circa 1851. Prent van Dirk
...ter naar een tekening van
...annes Ehnle (collectie
...n, Amsterdam).

Prinses Marianne, circa
1825-1829. Prent van
Claudio Linati (Rijksmu-
seum, Amsterdam).

...het Nederlandse ko-
...d van de pagina's. Tot
...stenhuis. Toen in een
...kwam, liet ze de oude
...ken, maar dat was zijn
...de beenen mij dragen

...lenis. In een terugblik
...in 1814, zijn vaderland
...Willem I had gekend. In
...klank over Oranje. Zijn
...n ingenomen met zijn
...eds als de koning Am-
...ring behoorde die zich
...blik op de majesteit te

...niet durven beweren',
...er van moederzijde was
...nd, maar de moeder van

zijn moeder kende hij des te beter. Als jongen bracht hij menig uur bij haar door. Zij liet hem voorlezen uit Vondels treurspel *Palamedes oft vermoorde onnooselheit* (1625), waarmee hij het opnam voor de in 1619 ter dood veroordeelde Johan van Oldenbarnevelt en kritiek uitte op prins Maurits. Daardoor koos Beets naar eigen zeggen als jongen een tijdlang partij voor de vermoorde raadpensionaris, tot genoegen van zijn grootmoeder, die net als haar overleden man een fanatieke patriot was geweest. Onder invloed van de omgang met zijn oma zou Beets als twaalf- of dertienjarige zelfs een lierzang op Van Oldenbarnevelt hebben vervaardigd. Dit alles had echter geen invloed op zijn liefde voor het Oranjenhuis.⁵

Niet toevallig was het eerste gedicht dat van Beets in druk verscheen, gericht op de dochter van koning Willem I: 'Aan Nederlands beminde Prinses Marianne, bij gelegenheid van haar huwelijk' (1830). De aanleiding hiervoor was het huwelijk met haar neef Albert van Pruisen. In het vers wenste Beets de prinses – de 'Doorluchte Oranjespruit', het 'Sieraad van Nederland' en het 'toonbeeld van de Deugd' – een lang en gelukkig leven toe. In de tweede helft verandert de toon: 'Maar hoe?... ik zie een' traan uw lieflijk oog ontvloeijen. / Ik zie u diep geroerd, en bleek van zielesmart.' Was de prinses misschien bedroefd door het gewicht van de zware huwelijksboeien? Het zou inderdaad een onge-

lukkig huwelijk worden, maar dat kon Beets toen nog niet weten. Prinses Mariannes verdriet werd door iets heel anders veroorzaakt, door de smaad die Oranje werd aangedaan door 'de oproertrom, die 't muitend rot heeft durven roeren'.⁶ Daarmee verwees Beets naar de smeulende Belgische Revolutie, die in de loop van 1830 tot uitbarsting zou komen.

Toen hij dit vers schreef, kon Beets niet vermoeden dat hij in latere jaren met prinses Marianne bevriend zou raken en bijzondere brieven met haar zou wisselen. Deze worden bewaard in de Universiteitsbibliotheek Leiden en hebben nog vrijwel geen aandacht gekregen.⁷ Ten onrechte, want ze handelen over een pikante kwestie.

DE 'PRINSES ALBRECHT VAN PRUISEN'

Beets studeerde vanaf 1833 theologie in Leiden. Op 11 maart 1839 promoveerde hij tot doctor in de godgeleerdheid. Precies een week na zijn promotie begaf de Beets zich, zoals toen gebruikelijk was, naar Den Haag, om koning Willem I tijdens zijn wekelijkse audiëntie een exemplaar van zijn dissertatie te overhandigen, ingebonden in rood marokijn en met goud op snee.⁸ Net als bij zijn promotie ging Beets gekleed in een rok, met korte broek en een degen op zijn zijde. Dat, schreef Beets, was wellicht de reden dat de koning in hem geen toekomstige predikant zag, maar een advocaat. Nadat hij de dissertatie minzaam in ontvangst had genomen, vroeg hij aan Beets waar hij zich dacht neer te zetten. Hij antwoordde dat dit afhing van waar hij beroepen zou worden, omdat hij in de theologie was gepromoveerd. Dat zorgde voor een glimlach op het gezicht van de vorst. Het was de enige keer dat Beets koning Willem I ontmoette.⁹

Met diens zoon, Willem II, had Beets geen persoonlijk contact, maar hij had hem wel eens vanuit de verte waargenomen. Op 18 juni 1839 trouwde de oudste zoon van de erfprins – de latere koning Willem III – in Stuttgart met de Duitse prinses Sophia van Württemberg. Na hun huwelijksreis vestigde het paar zich in Den Haag, waar het feestelijk werd onthaald door een uitzinnige menigte. In de mensenmassa bevond zich die dag ook Beets. Hij vond het een onvergetelijke ervaring om de vader van de prins, de held van Waterloo en de latere koning Willem II, 'in al de onvergelykelijke gratie zijner ridderlijke gestalte en manieren', in de deuropening van zijn paleis op de Kneuterdijk te zien verschijnen en van de trappen te zien afdalen om zijn zoon en diens vrouw welkom te heten.¹⁰ Toen Willem I op 7 oktober 1840 afstand deed van de troon en werd opgevolgd door zijn oudste zoon, wilde Beets dat voor geen goud missen, ook al had hij drie dagen eerder zijn eerste preek als predikant in Heemstede gehouden en kwam hij om in het werk. Hij reisde naar Amsterdam om de feestelijke intrede van de 47-jarige erfprins bij te wonen. Bij de kroning op zaterdag 28 november 1840 in de Nieuwe Kerk was hij niet; daarvoor was hij niet uitgenodigd.¹¹

In 1840 begon Beets als predikant in Heemstede; inmiddels was hij ge-

niet weten. Prinses Ma-
kt, door de smaad die
uitend rot heeft durven
gische Revolutie, die in

n dat hij in latere jaren
re brieven met haar zou
iotheek Leiden en heb-
, want ze handelen over

maart 1839 promoveerde
zijn promotie begaf de
om koning Willem I tij-
dissertatie te overhandi-
ce.⁸ Net als bij zijn pro-
k en een degen op zijn
oning in hem geen toe-
e dissertatie minzaam in
ch dacht neer te zetten.
ou worden, omdat hij in
glimlach op het gezicht
llem I ontmoette.⁹

ijk contact, maar hij had
1839 trouwde de oudste
Stuttgart met de Duitse
s vestigde het paar zich
u uitzinnige menigte. In
nd het een onvergetelij-
rloo en de latere koning
elijke gestalte en manie-
k te zien verschijnen en
ouw welkom te heten.¹⁰
oon en werd opgevolgd
l missen, ook al had hij
eemstede gehouden en
m de feestelijke intrede
p zaterdag 28 november
iet uitgenodigd.¹¹
inmiddels was hij ge-

Prinses Marianne, 1834. Ge-
schilderd portret door Jan
Baptist van der Hulst.

trouwd met Aleide van Foreest. Vanaf nu stelde hij alles in het werk om in de gunst van het Huis van Oranje te komen. In een poging om daarmee in contact te treden stuurde hij presentexemplaren van zijn werken aan verschillende leden van de koninklijke familie. De eerste die toehapte, was prinses Marianne (1810-1883), de 'Prinses Albrecht van Pruisen', zoals Beets haar in zijn brieven steevast noemt. Zij was het jongste kind van Willem I en vier jaar ouder dan Beets. Ze was op 9 mei 1810, midden in de Franse tijd, toen de Oranjes in ballingschap leefden, in Berlijn geboren. Na de ondergang van Napoleon was ze met haar familie naar Nederland verhuisd. In 1830 trouwde ze met haar neef Albert van Pruisen, een zoon van de koning van Pruisen. Het was die gebeurtenis die de zestienjarige Beets had geïnspireerd tot het schrijven van het al genoemde gedicht.

Uit dit huwelijk kwamen vijf kinderen voort, van wie er twee jong stierven. In 1834, toen Beets student was, maakte hij een uitstapje naar Den Haag. Op het stadhuis bewonderde hij Mariannes portret. Hij vond het, schreef hij in zijn dagboek, goed geschilderd, maar schoot vol bij de gedachte dat zij, het

S. Rossum den 18. November 1847

Welverwagde Heer!

Het is de leer van Hare
Keurlijke Hoogheid Mevrouw de Prinses. Marianne
van Pruisen dat ik de verzoek name tot Welverwagde
de Keurlijke te overnemen, van de uitgegafte Uwer
Welverwagde hoogheids werken getiteld
de Nieuwwoorden en een Prolegomena.

De Eerwachtige geestelike van aanblijven
heer, zont Hare Keurlijke Hoogheid Uwer Welverwagde
met deze ten, in verzoek Welverwagde Heer de Ver.
zekering der uitgegafte Prolegomena aan te nemen.
Waar mede ik de Eer heb te verbleven

Welverwagde Heer!

Uw Dienaar, geboort, en vader, die naam

J. A. W. Rossum.

Bibliothekaaris van H. H. H.

Aan
den Welverwagde Heer N. Beets
Heer de Heeren Prinses

Armenstedt

LTK Beets 1

Brief van Johannes van Rossum aan Nicolaas Beets namens prinses Marianne, 18 november 1847 (Universitaire Bibliotheken Leiden, LTK Beets A 4).

toonbeeld van minzaamheid en deugd, 'rein als het parelkleurig zijden kleed waarin zij is afgebeeld', in slechte handen was gevallen.¹² Er deden geruchten de ronde over haar slechte huwelijk met prins Albert, die zich met andere dames amuseerde en de prinses met een zweep zou hebben afgetuigd. Sinds 1844 leefden ze gescheiden van tafel en bed. Niet lang daarna vestigde zij zich in Nederland. Hier raakte ze in opspraak vanwege een affaire met haar koetsier. Vanaf 1848 bewoonde ze de buitenplaats Rusthof in Voorburg.¹³

Juist in deze woelige periode van haar leven, terwijl Marianne op afstand leefde van haar kinderen, die in Duitsland waren achtergebleven, kwam ze in

contact met Beets. Deze stuurde aan haar op 5 november 1847 twee werken toe: zijn prekenbundel *De kruiswoorden* (1843) en het dichtstuk *Een paaschgezang* (1845). Daarmee, schreef hij, verlangde hij geen roem of eer: 'Het is de eerezucht om op deze wijze ook aan U het Kruis van Christus te prediken.' Kennelijk was Beets van haar 'zondige' levenswandel op de hoogte en zag hij het als zijn taak deze 'gevallen vrouw' van koninklijke bloede weer op het goede pad te krijgen.¹⁴ Een kleine twee weken nadat hij zijn brief had geschreven, ontving hij een dankbrief van Johannes van Rossum, die zich de bibliothecaris van de prinses noemde. Een pikant detail is dat hij de koetsier was met wie Marianne een amoureuze relatie onderhield. Deze bracht de 'levendigste gevoelens van dankbaarheid' namens de prinses aan Beets over en ondertekende zijn schrijven met de 'ongeveinsde hoogachting'.¹⁵

Daarna werd het weer even stil, maar op 1 februari 1848 noteerde Beets in zijn dagboek dat hij die morgen weer aan de prinses had geschreven: 'Men zegt dat zij na vele smarten en vele zonden den Heer gekozen heeft tot haar deel.' Daar had hij met zijn Scheveningse collega, bij wie Marianne ter kerke ging, over gesproken en hij had een goede getuigenis van haar gegeven.¹⁶ Dat trok Beets over de streep. Daarom stuurde hij haar zijn pas verschenen toespraak ter verdediging van de christelijke zending toe (*Des christens schuld aan den heiden*, 1848) plus de eerste aflevering van zijn *Stichtelijke uren* (gedrukte preken).

In zijn brief vroeg hij de prinses om de zending en de 'arme heidenen' te ondersteunen en te willen intekenen op zijn gedrukte preken, die bedoeld waren 'tot stichting van hen die stichting zoeken'.¹⁷ Vier dagen later hield Beets haar antwoord in handen. Ditmaal was het de prinses zelf die hem schreef en die hem met de 'tederste gevoelens' bedankte. Ze schreef dat ze zich gelukkig prees dat de Voorzienigheid haar het voorrecht liet smaken onafgebroken met stichtelijke geschriften bezig te kunnen zijn. Daarom meldde ze zich ook aan als intekenaar op de volgende afleveringen van zijn *Stichtelijke uren*.¹⁸ Beets trok zich haar lot aan en had hoop dat ze veranderd zou zijn. In zijn dagboek noteerde hij: 'Mocht deze verstotene, door onweder voortgedrevene, rust gevonden hebben bij Hem, wiens last licht en wiens juk zacht is!'¹⁹

DE OGEN VAN HAAR VADER

Na hun schriftelijke contact volgde op maandag 2 oktober 1848 een persoonlijke ontmoeting. Die dag reisde Beets naar Voorburg, waar de prinses hem 'minzaam' ontving. Na afloop stelde hij zijn indrukken van de kennismaking op papier. Marianne was volgens hem 'groot en rijzig van gestalte, edel en bevallig van gang', en ze wekte de indruk 'een schoone vrouw' te zijn. Vooral vielen hem haar grote, heldere, grijsblauwe ogen op. Het waren, stelde Beets vast, de ogen van haar vader. Ze had een kleine neus, een grote mond en mooie tanden. Haar huid was blank en op haar wangen had ze een zachte blos. Ze droeg haar zwarte

haar in een scheiding, 'een klein golfje daarin geeft het gelaat iets zachts en kinderlijks'. Marianne ging gekleed in een zwaar, groenzijden kleed met een mantel van dezelfde stof, waarin ze er eenvoudig, maar smaakvol en vorstelijk uitzag. Het viel Beets op dat ze zeer gemakkelijk praatte. Een hofdame vergezelde haar. Deze liet Beets een portret liet zien van Mariannes zoon. Het was een 'diepe smart' dat ze gescheiden moest leven van haar kinderen. Vanwege haar vertrek uit Duitsland mocht ze haar zoon en twee dochtertjes niet meer zien; ze kregen een godsdienstige opvoeding aan het Pruisische hof.²⁰

Marianne sprak met veel 'vertrouwen en vrijmoedigheid' en stortte haar hart bij Beets uit. Tot ongeveer haar twintigste had ze een gelukkig leven geleid. Maar met haar huwelijk in 1830 was de ellende begonnen. Beets was aangedaan door wat ze hem vertelde: 'Diep trof mij wat dit Koningskind, deze lieve Oran-jebloem heeft geleden.' Marianne vertelde hem dat ze wel belijdenis had gedaan, maar als het ware als een papegaai: ze had de woorden uitgesproken zonder dat de betekenis ervan tot haar was doorgedrongen. In de jaren die volgden, had ze 'de wereld, de ijdelheid' gediend, aan het Pruisische hof. Maar in 1843, vlak voor Kerstmis, toen ze in Rome een avondmaalsviering bijwoonde, had ze een ommekeer beleefd. Zittend in de kerkbank was er een 'ongekend gevoel van vrede' over haar heen gekomen en was ze tot het inzicht gekomen dat ze haar leven een andere wending moest geven; ze was 'tot rust, tot geduld, tot geloof gekomen'. Haar vroegere 'ik' was ondergegaan. Dat raakte Beets. 'In alles wat zij sprak was eenvoud, waarheid, oprechtheid, buitengewone levendigheid. Er is een poëtisch element in die ziel. Ik acht haar nog tot groote dingen in staat.' Uit wat ze hem vertelde, werd hem duidelijk dat de prinses begreep wat het inhield om 'door genade zalig' te worden, en dat vervulde Beets met grote blijdschap. Daarom bad hij voor haar tijdens zijn dienst.²¹

EEN 'WILD EN ONERVAREN DING'

Daarna hervatten ze hun briefwisseling. Op de eerste dag van november 1848 bedankte Beets haar voor de vriendelijke ontvangst en voor het belangrijke uur dat hij in haar aanwezigheid had mogen slijten: 'Ja, mevrouw! daarvoor dankt U het hart van den dienaar des Evangelies, die tot U geene andere aanbeveling had dan oprechte belangstelling in het heil en den troost Uwer ziel.' Het stemde hem tot vreugde dat God zich in genade over haar had ontfermd. Naar eigen zeggen blaakte zijn hart van alles wat hij van haar had gehoord. God had haar grote voorspoed en ook diep verdriet gegeven. Beets' hart brak door alles wat hij van haar had vernomen, vooral de 'pijnlijke scheiding' van haar kinderen. De prinses moest tot de Heiland blijven bidden en vertrouwen houden. Vanzelfsprekend kon ze op zijn volledige discretie rekenen: 'Uwe H. kan verzekerd zijn in mij iemand te zien, die slechts tot haar en niet van haar wenschte te spreken.'²²

elaat iets zachts en
den kleed met een
nakvol en vorstelijk
hofdame vergezel-
zoon. Het was een
eren. Vanwege haar
s niet meer zien; ze
id' en stortte haar
ukkig leven geleid.
eets was aangedaan
d, deze lieve Oran-
belijdenis had ge-
uitgesproken zon-
e jaren die volgden,
hof. Maar in 1843,
bijwoonde, had ze
'ongekend gevoel
ht gekomen dat ze
tot geduld, tot ge-
akte Beets. 'In alles
gewone levendig-
ot groote dingen in
rinses begreep wat
de Beets met grote

Afschrift door Beets
van het gedicht dat
hij in 1830 had ge-
schreven ter gele-
genheid van het
huwelijk van prin-
ses Marianne (Uni-
versitaire Biblio-
theken Leiden, LTK
Beets A 4).

ad 5
7
Ikan has Koninkrijc Hoogheid
Prinses Marianne
by gelegen van haar huwelyc
Brahelthe Braijespruit, zoo seloon en trouw wel waardig,
Sinnad van Nederland al, tombeeld van de deugd,
En vondg een gelyc, zachtknoedig Edelcaasdig,
— Dus kent de Nederland, en? Kalkin uwe vringd.
Hetent de huwelyckswon. U bron. U hoofd gebange,
Ope zy leijf glanse. sproet op de vanden gelaat
U lief Prinses prins de in zyn minnende arm anfang,
? Welklyth die in uw wil, U heylig. U die in uw heyl.
Laatg. uch van frast du vragd een redunthe,
U Jone U, thymen hand, het dwee eubhed laeth,
Laat aont. en. Wroewe traan, uw minlyk org. ^{ant} _{sed}
Leef: lang, gelukkig. tot vragd van uw gelust.
Cheer, hoe? in zyn een traan, uw minlyk org. ^{ant} _{sed}
U zie in dtep, geve. de. blech van. Kelle, nat,
Prerentg, het genicht den, zevare huwelyk boeien,
U trefte. en, e. de. laad nu kenge. osellid. kant?
O'k weet het... U id de ramp van. U Nederland overkome,
O'k weet het U id de jmaad nu. U thambin. ^{ant} _{sed}
daa. ; 6

Twee weken later dankte Marianne Beets voor zijn medeleven. De laatste aflevering van zijn Stichtelijke uren, met zijn nieuwste preken, had ze met vreugde gelezen: 'Zij beurden mij op en gaven mij moed om de weg dien ik, onder Gods genadige leiding, hoop tot het einde trouw te bewandelen, in weêrwil van alle vijanden in en buiten mij.' Ze was dankbaar voor Gods genade, maar miste haar kinderen vreselijk: 'Het zijn zulke goede, liefderijke kinderen, die mijne vreugde te zeer uitmaken.' Ze troostte zich met de gedachte dat het goed met hen ging, zoals uit hun brieven bleek. Als ze zich weer in de 'maalstroom van het Pruisisch hofleven' zou begeven, zou ze hen weer kunnen zien, maar dat wilde ze niet meer. Beets' bezoek aan haar, in combinatie met zijn geschriften, waren haar tot steun op het door haar ingeslagen pad: 'Uwe woorden hebben mij kracht en licht bijgezet om mijn hart te doorgronden en te leren kennen: ik weet in wien ik geloof en op wien ik vertrouw en dat Geloof en Vertrouwen wordt niet beschaamd gemaakt.'²³

Twee dagen voor Kerstmis stuurde Beets haar de laatste aflevering van zijn Stichtelijke uren voor 1848 toe, voorzien van een gedicht.²⁴ Aan het begin van het nieuwe jaar zegde ze hem er dank voor. Naar eigen zeggen had ze inmiddels een volgende stap gezet in haar geloofsontwikkeling en was ze tot het inzicht

an november 1848
met belangrijke uur
! daarvoor dankt U
ndere aanbeveling
ver ziel.' Het stem-
tfermd. Naar eigen
oord. God had haar
prak door alles wat
n haar kinderen. De
n houden. Vanzelf-
kan verzekerd zijn
wenschte te spre-

gekomen dat ze haar kinderen te veel verafgoodde en ze daardoor tot 'strikken' van de verdorvenheid van haar eigen hart maakte. Nu zag ze in dat God haar kinderen aan haar had geleend om Hem te leren kennen.²⁵

Kennelijk had Beets haar verteld over het gedicht dat hij in 1830, als zestienjarige Haarlemse jongen, bij haar huwelijk had geschreven. Dat kon Marianne zich niet herinneren. Misschien had ze het wel eens gelezen, maar toen verstond ze de taal niet 'die wij thans tot elkander spreken': 'In die tijd was ik aardsch, daarom was ik ook van de Wereld bemind; nu begin ik de weg te wandelen langs dewelke men Geestelijk wordt.' Desondanks hoopte ze dat Beets haar het 'eerste vruchtje' van zijn Muze aan haar wilde toesturen.²⁶

Meteen ging Beets aan het werk om er een afschrift van te maken. Volgens hem was het niet meer dan een eerste poging van zijn 'onbedreven jeugd'. Dat was ook de reden dat hij het nooit naar haar had durven te sturen. Maar ondanks de tekortkomingen die het bevatte, hoopte hij dat de prinses 'ook in dit allergebrekigst gedicht niet zal voorbijzijn, dat er ook toen reeds een hart in mij was voor uw Huis en Persoon'.²⁷ Marianne las Beets' jeugdvers met veel genoegen, schreef ze hem, maar ze voegde eraan toe dat ze de lof die hij haar daarin toezwaaide niet verdiende: 'Ik was een wild en onervaren ding, door mijne goede ouders op handen gedragen, en die de slagen wel nodig had, die haar daarna zijn toegedeeld.'²⁸

Behalve zijn afschrift zond Beets haar ook de nieuwe editie van zijn *Gedichten* (1847). Uit dat werk kon ze opmaken, schreef Prinses Marianne hem, dat Beets, die in zijn Leidse studentenjaren met de Engelse dichter Lord Byron had gedweept, maar die op een zeker moment een bekering had doorgemaakt, een ander mens was geworden: 'Het is voor mij bijzonder belangrijk daaruit te kunnen merken hoe uw natuurlijk kleven zich allengskens hervormd heeft in het christelijk leven dat thans, Gode zij dank, in U is.' Die ontwikkeling deelden ze met elkaar en daarom was het contact haar dierbaar: 'Ik ben geene schrijfster, de Wereld zal die omkeering niet kunnen nagaan gelijk bij U, maar mijn dagboek geeft mij zulk eene getuigenis, ik zie daarin hoe ik vroeger dacht en sprak en hoe en door welke omstandigheden de Heer in mij woning kwam maken.' Dat betekende niet dat ze nooit een terugval had. Ze struikelde nog geregeld. Maar, schreef ze aan Beets: 'De wereld mag mij hoonen, bespotten, belasteren, ik verdien zulks en klaag er niet meer over; ook daarin erken ik de straffende hand des Heeren, die kastijdt dien Hij lief heeft.'²⁹

EEN DEUK IN HET VERTROUWEN

Ook in 1849 bleven Marianne en Beets elkaar vertrouwelijke brieven sturen. De prinses dacht erover om Nederland te verlaten, vanwege de onophoudelijke stroom roddels over haar persoon.³⁰ Dat probeerde Beets haar uit het hoofd te praten.³¹ Van een persoonlijke ontmoeting kwam het niet meer. Marianne be-

treurde het dat in haar huis niet genoeg ruimte was om 'Uw Wel Eerwaarde' te laten logeren. Daarom vroeg ze Beets om haar het 'hooggewaardeerde genoegen' te verschaffen een keer in Voorburg te komen preken.³²

Dat stelde hem voor een dilemma. Enerzijds voelde de Oranjegezinde Beets zich ongetwijfeld vereerd door haar verzoek, anderzijds was hij bang om zijn goede naam te schaden door zich in het openbaar aan een vanwege een affaire in opspraak geraakte prinses te verbinden. Op 8 februari 1849 nam hij met lood in de schoenen de pen op om haar te antwoorden: 'De brief dien ik aan Uwe Koninklijke Hoogheid thands schrijven ga, zal mij moeielijk vallen.' Onomwonden meldde hij haar dat hij niet naar Voorburg zou komen. Voor een deel had dat te maken met het feit dat hij Heemstede niet graag wilde verlaten, maar belangrijker was dat hij niet om de geruchten heen kon die over haar de ronde deden. Beets wilde de prinses vertrouwen, maar vroeg haar ook: 'Kan de grievende miskennenning die haar te beurt valt geheel een smaad genoemd worden om Jezus wil?' Met andere woorden: was het niet voor een deel terecht dat er over haar geroddeld werd? Als evangeliëdinaar kon Beets niet de schijn op zich laden alsof hij zou vergoelijken 'wat algemeen aanstoot geeft' en dat hij niet kon ophelderen. 'Het is daarom,' schreef Beets haar stellig, 'dat ik tot het voor mij pijnlijk besluit moest komen mij aan het voldoen van uw vereerend verzoek te onttrekken.'³³

Door Beets' schrijven zag Marianne zich genoodzaakt te vertellen hoe de vork volgens haar in de steel zat, al deed ze de waarheid in haar antwoord geweld aan. De dood van haar vader, koning Willem I, op 12 december 1843, was voor haar een sleutelmoment geweest, die een wending had veroorzaakt in haar innerlijke leven. Daardoor was ze ertoe gekomen het 'juk der wereld en hare begeerlijkheden' te verwerpen. Vlak daarna had ze op reis in Rome een openbaring gekregen, waardoor ze nader tot God was gekomen. Dat dit was gebeurd, had ze aan één iemand te danken: Johannes van Rossum. Hij voerde stichtelijke gesprekken met haar, waardoor ze 'reiner van gedachten, woorden en wandel' was geworden.³⁴ Omdat hij zo'n weldadige invloed op haar had, had Marianne hem benoemd tot haar bibliothecaris en lector. In haar omgeving werd daar met afkeuring over gesproken, maar dat noemde ze onterecht. Het was de schuld van een zekere graaf, die zijn fortuin aan vrouwen had verspild, alle vrouwen voor lichtsinnig hield en die ook geprobeerd had om haar te verleiden. Toen dat niet lukte, had hij wraak genomen door Van Rossum te belasten, terwijl hij volgens haar volstrekt onschuldig was. Het enige dat men hem kon verwijten was dat hij in 1837 met een vrouw was getrouwd die niet van onbesproken gedrag was geweest 'en die het hem tegenwoordig doet bezuren door haar onverdragelijk humeur, waarmede zij hem teistert en plaagt'.³⁵

Volgens Marianne bezat Van Rossum een edel hart en een christelijk gemoed: 'Het smart mij zeer, indien het deze man is, die men Uw Wel Eerwaarde

Portret van Johannes van Rossum, circa 1865.

voorgesteld heeft als *van dubbelzinnige reputatie en karakter.* Hij verdiende het volgens haar niet door de maatschappij te worden veroordeeld. Ze was dan ook niet van plan het voor haar zo heilzame contact met Van Rossum te verbreken, liet ze Beets weten: 'Het offer dat de wereld van mij eischt is in tegenstrijdigheid met mijne innigste overtuiging op heilige ondervindingen gegrond.' Ze leidde een vroom leven: ze bezocht de kerk, las stichtelijke werken en had een goede lector. Daarom speet het haar dat Beets niet op de kansel in Voorburg wilde optreden. Ze respecteerde zijn beslissing en zou er niet meer op terugkomen, maar ze betreurde het dat ze haar langgekoesterde wens om hem een keer te horen preken, moest opgeven: 'Het is eene teleurstelling te meer!!!'³⁶

Beets bedankte haar voor haar ophelderingen: 'Ik acht dat zij te zelfstandig is en te zeer door eigene ogen ziet zich in personen of zaken te kunnen bedriegen.' Hij vertrouwde op haar oordeel en beloofde dat hij niet slecht over Van Rossum zou spreken.³⁷ Maar Beets nam hiermee ook afstand van haar en het lijdt geen twijfel dat zijn opstelling in deze kwestie ervoor zorgde dat hun vriendschap een deuk opliep.

Pas op zondag 1 april 1849 – ruim een maand na zijn laatste brief – nam Beets de pen op om de prinses weer eens te schrijven. De aanleiding was een droevige: het overlijden van haar broer, koning Willem II, op 17 maart 1849. Hij was pas 56 jaar oud en had al langer een zwakke gezondheid. Vier dagen eerder was hij naar Tilburg vertrokken, waar hij op krachten hoopte te komen, maar dat had niet meer mogen baten. ‘Diepgetroffen door het onverwacht overlijden van mijnen Koning, kom ik U mijne hartelijke deelneming betuigen in uwe droefheid over het verlies van uwen voortreffelijken broeder’, schreef Beets aan Marianne. Het speet hem dat zijn gebeden niets hadden uitgericht. Willem II zou onvergetelijk zijn. Beets was de prinses in gedachten gevolgd, toen ze zich naar Tilburg moest begeven om haar doorluchtige broeder te zien: ‘Ik heb eenigszins gevoeld wat daarbij in haar hart moet zijn omgegaan.’³⁸ Op 2 april zou vanuit Rotterdam een in zwarte kleden gehuld stoomschip vertrekken om het lijk van de koning op te halen.³⁹

Beets was geschokt door de plotselinge dood van de koning. Toen hij ervan hoorde, vertrok hij naar Amsterdam om bij zijn vriend Isaïc da Costa zijn hart uit te storten en samen te bidden.⁴⁰ Ook Marianne was aangedaan. Het was, schreef ze Beets, de kroon ‘op een reeks van droeve dagen’: ‘Voor ons Land is hij een groot verlies, die ridderlijke held en Vorst, voor ons Huis als hoofd niet minder, maar voor mij persoonlijk niet minder.’ Zijn dood was een ‘roepstem voor ons allen’. Ze troostte zich met de gedachte dat hij op God had vertrouwd en dat hij zijn einde kalm tegemoet was getreden: ‘Voor hem moeten wij God danken die hem uit een woelig en weinig gelukkig bestaan op aarde heeft afgeroepen om hem te doen deelen in die eeuwige Ruste die er overblijft voor Gods volk.’ Haar kinderen waren eveneens ‘diep geschokt’. Gelukkig was er ook goed nieuws: een paar dagen eerder was de scheiding van haar echtgenoot bekrachtigd. De Pruisische prins was als ‘alleen schuldige’ gesommeerd een derde van zijn vermogen aan haar uit te keren. Dat stemde haar tot vreugde: ‘Ik ben vrij, ontworsteld aan de kwellingen van het Pruisische Hof.’ Ze vertelde Beets dit in vertrouwen; het nieuws was niet openbaar. De lastercampagne tegen Van Rossum ging intussen voort. Ze beklaagde zich over de pogingen hem van haar zijde te verwijderen.⁴¹

Op 4 april 1849, om kwart voor elf in de ochtend, vond de uitvaartdienst van Willem II plaats. Hij werd bijgezet in de grafkelder van de Oranjes in de Nieuwe Kerk in Delft. Onder de aanwezigen bevond zich ook Beets. ‘Met aandoening zag ik des konings stoffelijk overschot ten grave dragen’, schreef hij aan de prinses.⁴² Bij deze gelegenheid zag hij ook voor het eerst de nieuwe koning, die op dat moment nog niet was ingehuldigd (dat zou pas op 13 mei 1849 in de Nieuwe Kerk in Amsterdam gebeuren). Het viel Beets op dat het ‘uitwendig voorkomen’ van de prins veranderd was sinds hij vorst was geworden. Het was

verdiende het vol-
d. Ze was dan ook
ssum te verbreken,
n tegenstrijdigheid
gegrond.’ Ze leidde
n en had een goede
oorburg wilde op-
er op terugkomen,
n hem een keer te
neer!!!³⁶

zij te zelfstandig is
te kunnen bedrie-
niet slecht over Van
nd van haar en het
or zorgde dat hun

een treurige bijeenkomst. Vooral prins Hendrik, de zoon van de koning, scheen volgens Beets erg aangedaan.⁴³

NAAR HET HEILIGE LAND

Vlak daarna ging Marianne op reis naar Londen. De stad beviel haar niet, schreef ze Beets op 3 mei 1849: 'Het is wel grandiose en prachtig, maar stijf.' Terug in Voorburg kreeg ze de blijde tijding dat haar kinderen een paar weken naar haar zouden komen. Marianne had nog een ander nieuwtje: ze was voornemens op korte termijn naar het Heilige Land te vertrekken, om met eigen ogen de plaats te zien waar de Heiland was geboren: 'Ongaarne zal ik mijn Rusthof verlaten, maar deze reis is te schoon, te belangrijk voor den christen om het te verzuimen wanneer men het in zijne magt heeft dezelve te volbrengen.'⁴⁴ Ze vertelde Beets niet wat de eigenlijke reden was van haar reis. Hoewel ze Beets had bezworen dat haar omgang met haar 'bibliothecaris' en 'lector' Van Rossum puur platonisch was, bleek ze inmiddels in verwachting van hem te zijn. Om te verhullen dat ze van een buitenechtelijk kind zou bevallen, ging ze voor enige tijd op reis.

Diezelfde maand wenste Beets haar van harte geluk met de komst van haar kroost: 'Geloofd zij de goedheid Gods, die U in dezen den wensch uwer ziele geeft.' Dat ze naar het Heilige Land zou gaan, was hem dierbaar; het was immers de plaats 'waar de allerhoogste zich het diepst vernederd heeft'.⁴⁵ Dat Beets op de hoogte was dat er iets anders speelde, blijkt niet uit zijn woorden. 'Princes M. is naar het Oosten vertrokken', noteerde Beets in begin juli 1849 in zijn dagboek.⁴⁶ Daarna hoorde hij lange tijd niets van haar.

Vanuit Nederland reisde Marianne naar Sicilië. Daar werd drie maanden later, op 30 oktober 1849, een zoon geboren, die de naam Johannes Willem van Reinhartshausen kreeg. Daarna reisde de prinses inderdaad door naar het Midden-Oosten, om pas in de zomer van 1850 weer naar Nederland terug te keren. Op 4 augustus liet ze Beets weten: 'Ja het was eene belangrijke reis, die wij zoo even hebben ten einde gebragt.' Het bezoeken van het Heilige Land noemde ze een voorrecht dat slechts weinig christenen genoten. Ze beklagde zich over de dominee die haar op reis had vergezeld en die volgens haar nadelig op haar hart en gemoed had gewerkt en ze meldde hem dat ze zich erop verheugde om zijn Stichtelijke uren weer te kunnen lezen.⁴⁷ Over haar in Italië geboren zoontje repte ze tegenover Beets met geen woord.

Daarna begaf Marianne zich, samen met haar kinderen, naar Frankrijk. Weer terug, in oktober 1850, schreef ze Beets dat haar dochter Charlotte zwanger was en dat ze ernaar uitkeek om voor de eerste keer grootmoeder te worden. Ze stond op het punt naar Italië te reizen. Dat ze daar haar buitenechtelijke kind ging opzoeken, zei ze er niet bij. Voordat ze vertrok, zond ze Beets een zakje met aarde uit Gethsemané, waar Jezus de nacht voor zijn dood zou hebben

Zondag den 4ten Augustus 1850

Op Rust Hef terug gheerd om zoo veel mogentlijk orde en
mijne Leken te brengen en de Soetland mijner Penanceien welke
in de Theorie van's Koning. Maar konsten, genaauw op te nemen, wou
ik buiten verwaadiging hartelijk begreep door de Gemeente van Kortburg
en zie mij veroordert door welmeenende brieven die mij heet en regen
loewenschen. Gestoren erheelt ik ook de Uwe, Wel terwaarde Heer,
en van de Gedachten oefening, haar waarts gheerd, kom ik u de
voor mijne epocyle dank betuigen.

Ja het was eene belangrijke Reis, die wij nu even hebben ten
einde gebragt, weenige Christenen genielden het Verreyt van het
heilige Land te bezoeken, maar zij moeten daar over niet rouwen,
want alwaar Gods woord geboren en gepredikt word, daar is het
heilige Land en doerwey word men elken meer tot God verheven,
dan in Gethsemane en op Golgetha.

Indien het waar is dat de Geleerdheid en Letterkunde
van ons Vaderland een groot gewin zal doen, door de Reis
van den Heer van Souden, nu is het niet te men waar, dat
het Geselschap van die Aan nadelig op onre herten en gemoeien
heeft gewerkt en ik het als een groot ongeluk beschouw dat
ik hem mede op Reis heb genomen. Wel is waar, het was mijne
keure niet, maar ik kon toen geen ander Gestelijken Heer mede
bekomen.

Hoe gaarne ik mij met het Conon der Stichtelijke Uren ontwijg houden
wenschte, behief ik Uwe Wel terwaarde niet te zeggen. U kent mijn
verlangen naar dien aerd van Werkzaamheid, maar helaas. Wereldsche
Zorgen houden mij de gansde dagen bezig en wanners ik dese land
rusten ben ik niet gestom? ter Lektuur. God geve dat het spoedig
anders worde.

Brief van prinses Marianne aan Nicolaas Beets, 4 augustus 1850, over haar terugkeer uit het Heilige Land, waarin ze met geen woord rept over de ware toedracht van haar reis (Universitaire Bibliotheken Leiden, LTK Beets A 4).

doorgebracht, 'die ik zelve aldaar heb voor u in het zakje gedaan, niet als aandenken aan mij, maar als een aandenken aan het lijden van onzen gezegenden Zaligmaker aldaar.' Hoewel het voor wereldse mensen niets betekende, wist ze dat Beets er de waarde van zou inzien.⁴⁸

RELIEK VAN EEN VRIENDSCHAP

Dat was de laatste brief die Beets van haar kreeg. Ongetwijfeld zal hij het nieuws over haar buitenechtelijke kind ergens hebben opgevangen en hebben ingezien dat de prinses hem had voorgelogen. Dat was voor hem waarschijnlijk de reden om het contact met haar te verbreken. Pas tien jaar later, in 1860, zou

Zakje met zand uit de hof van Gethsemané, dat Beets van prinses Marianne kreeg (collectie Centraal Museum Utrecht).

Beets weer een teken van leven ontvangen. Inmiddels woonde Marianne op Schloss Reinhartshausen in Erbach im Rheingau. Van hun vroegere vertrouwelijkheid was niets over; ze vroeg hem slechts om een aanbeveling voor een predikant.⁴⁹ ‘Na zoo vele jaren uw handschrift weder te zien ontroerde mij’, antwoordde hij haar. ‘De Genade Gods en zijn Heilige Geest zij met u. Uw weg is moeielijk. Vertwijfel niet!’ Daaruit kunnen we afleiden dat hij op de hoogte was van haar situatie: ‘Mochten, zoo dacht ik, deze vele jaren niet vergeefs geleefd zijn door eene Vorstin, die reeds voor zoo vele jaren de roepstem zoo nadrukkelijk gehoord heeft!’⁵⁰

Daar kwam geen reactie meer op. Haar buitenechtelijke zoon zou in 1861 op twaalfjarige leeftijd overlijden. Zelf stierf Marianne in 1883 in het Duitse Erbach, waar ze begraven werd in het graf van Van Rossum, die al tien jaar eerder was heengegaan. Beets is de prinses nooit vergeten. Het zakje met ‘zand uit de hof van Gethsemané’ heeft hij zijn hele leven bewaard als een relik van een bijzondere vriendschap.⁵¹

NOTEN

1 Joh. Dyserinck, *Dr. Nicolaas Beets* (Haarlem 1903), p. 67-68.

2 Zie Rick Honings, *De dichter als idool. Literaire roem in de negentiende eeuw* (Amsterdam 2016), p. 284 e.v.

3 P.H. Ritter Jr, *Een kapper over een professor* (Nijkerk 1939), p. 46.

4 Handgeschreven aantekening van Beets. UB Leiden, LTK Beets, A 3, 2.

5 Handgeschreven aantekening van Beets. UB Leiden, LTK Beets, A 3, 2.

6 Gerrit van Rijn, *Nicolaas Beets. Deel 1* (Rotterdam 1910), p. 42-43.

7 Er is alleen een zeer verkennend artikel van J. de Jong-Slagman, ‘Nicolaas Beets en prinses Marianne’. In: *Protestants Nederland* 79 (2023), 4, p. 22-25.

8 Hildebrand, *Camera Obscura*, 2 dln. (Amsterdam 1998), dl. 2, p. 309.

9 Handgeschreven aantekening van Beets. UB Leiden, LTK Beets, A 3, 2.

10 Herinneringen van Beets aan Willem II. UB Leiden, LTK Beets A 6.

11 Herinneringen van Beets aan Willem II. UB Leiden, LTK Beets A 6.

12 *Het dagboek van de student Nicolaas Beets, 1833-1836*.

je met zand uit de hof van
hsemané, dat Beets van
ses Marianne kreeg (col-
ie Centraal Museum
echt.

ponde Marianne op
roegere vertrouwe-
veling voor een pre-
ontroerde mij', ant-
rij met u. Uw weg is
at hij op de hoogte
en niet vergeefs ge-
le roepstem zoo na-

ke zoon zou in 1861
183 in het Duitse Er-
ie al tien jaar eerder
kje met 'zand uit de
n relik van een bij-

rkennend artikel van J. de
Beets en prinses Marian-
id 79 (2023), 4, p. 22-25.
oscura. 2 dln. (Amsterdam

ekening van Beets. UB Lei-

Beets aan Willem 11. UB Lei-

Beets aan Willem 11. UB Lei-

ent Nicolaas Beets, 1833-1836.

Ed. Peter van Zonneveld (Den Haag 1983), p. 41.

13 A. van Cruyningen, *Prinses Marianne. De biografie van een vrijgevochten Oranjeprinses* (Kampen 2010), p. 117.

14 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 5 november 1847. UB Leiden, LTK Beets A 4.

15 Brief van J. van Rossum, 18 november 1847. UB Leiden, LTK Beets A 4.

16 Dagboekantekening Beets, 1 februari 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

17 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 1 februari 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

18 Brief van prinses Marianne, z.d. aan N. Beets, ontvangen 5 februari 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

19 Dagboekantekening Beets, 5 februari 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

20 Dagboekantekening Beets, 2 oktober 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

21 Dagboekantekening Beets, 2 oktober 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

22 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 1 november 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

23 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 15 en 20 november 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

24 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 23 december 1848. UB Leiden, LTK Beets A 4.

25 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 4 januari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

26 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 4 januari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

27 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, januari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

28 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 12 januari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

29 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 12 januari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

30 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 5 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

31 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 2 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

32 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 5 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

33 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 8 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

34 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 12 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

35 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 12 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

36 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 12 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

37 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 26 februari 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

38 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 1 april 1849. U UB Leiden BL, LTK Beets A 4.

39 *Opregte Haarlemsche Courant*, 4 april 1849.

40 Dagboekantekening van Beets, 1849. UB Leiden, LTK Beets B 6.

41 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 4 april 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

42 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 1 mei 1849 en dagboekantekening Beets over de begrafenis van koning Willem 11 op 4 april 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

43 Dagboekantekening Beets over de uitvaart van Willem 11. UB Leiden, LTK Beets A 6.

44 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 3 mei 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

45 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 5 mei 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

46 Dagboekantekening Beets, 1849. UB Leiden, LTK Beets A 4.

47 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 4 augustus 1850. UB Leiden, LTK Beets A 4.

48 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 3 oktober 1850. UB Leiden, LTK Beets A 4.

49 Brief van prinses Marianne aan N. Beets, 10 september 1860. UB Leiden, LTK Beets A 4.

50 Brief van N. Beets aan prinses Marianne, 29 november 1860. UB Leiden, LTK Beets A 4.

51 Het wordt bewaard in de collectie van het Centraal Museum Utrecht, inv. nr. 14551. In Het Utrechts Archief, toegangsnr. 767-2, inv. nr. 3 wordt een tekst van Beets bewaard waarin hij verklaart dat het zakje waarin het zand bewaard wordt in Damascus is geweven en dat het een geschenk is van zijn vriend C.W.M. van de Velde, die het in 1852 voor hem had meegebracht. Het zakje met zand dat hij van prinses Marianne kreeg, heeft hij daarin gedaan.